

Suessionum 6 leugas, a Meidis 9, [a Lu]tetia 19'; p. 225: 'pluvis frigidissima nix q plurima sed q statim propter madida humum liquescebat', wat moet zijn: 'pluvia frigidissima, nix quam plurima sed quae statim propter madidam humum liquescebat'. Op dezelfde bladzijde lezen we nog 'auditus fuit tonitru(!)', enz.

Groter nog zijn onze bezwaren tegen de Franse vertaling: we moeten de lezer waarschuwen dat hele stukken volkomen onbruikbaar zijn, zo b.v. p. 197, waar het ganse verhaal verkeerd werd begrepen door de uitgever, o.m. tengevolge van het feit dat hij de herhaaldelijk genoemde 'dominus' nu eens terecht voor de bisschop van Luik houdt, dan weer voor een onbepaalde 'maitre'. Een tekst als 'dum ad dominum accederem, qui apud religiosas quasdam suburbanas pransurus eraf wordt dan: 'alors que je rejoignais le maitre (!), qui était en train(ü) de manger dans un couvent...'. Item Laurentii Elegantias cum Dialectica', de vermelding van een boek op p. 208, wordt in vertaling: 'De même les Elégances de Laurent Valla avec une Dialectique', waar het vermoedelijk om de *Dialectica* van Valla zelf gaat. Op p. 216 wordt 'Saonensis' vertaald door 'Siennois' en de bladzijde ernaast door 'Saonnais'. Zo ook wordt op p. 219 een 'Alemans' tot 'Bavarois' en op p. 220 tot 'Allemand', terwijl de enige correcte vertaling 'Aleman' (iemand uit het Alemannisch gebied) zou zijn. Op p. 224 lezen we: 'Die XI calor usque ad fastidium et aliena Leodi'. Vermoedelijk dient men 'alienus' te lezen. De tweede helft van de vertaling is er helemaal naast: 'Le 11 chaleur jusqu'a la lassitude et l'abandon de Liège'. Aleandro heeft Luik toen helemaal niet verlaten, hij zegt alleen dat de warmte ongewoon was (alienus + genitief) voor Luik. Op p. 226 lezen we: 'Ego vero aureum divi Ioannis caput cudendum curavi, precii aureorum circa duorum, quo et supradictas et multas alias reliquias aliis in locis tetigi.' De vertaling: 'Mais moi j'ai voulu toucher l'or de la tête de saint Jean pour deux pièces d'or et la et dans beaucoup d'autres endroits j'ai touche beaucoup de reliques'. In feite vertelt Aleandro dat hij een portret van de H. Joannes heeft laten vervaardigen in goud, ter waarde van ongeveer twee goudstukken, en dat hij met dit beeldje de (tevorens in het verhaal) vermelde reliquiën en vele andere op andere plaatsen heeft aangeraakt.

Het zal wel overbodig zijn deze lijst nog langer te maken. We begrijpen niet wat hier gebeurd is. De heer Hoyoux, die sinds lange jaren deel uitmaakt van de Luikse school rondom Mme Delcourt en prof. Halkin, school die onbetwistbaar grote bijdragen heeft geleverd voor de studie van het humanisme in de zestiende eeuw, heeft zich al bij herhaling grote verdiensten verworven op het terrein van de humanistische studies. Het valt ons daarom des te zwaarder te moeten verklaren dat de uitgave van Aleandro's dagboek te herbeginnen is. Het is een even onverklaarbare als pijnlijke mislukking.

J. IJSEWIJN

NIEUWE GESCHIEDENIS

FERD. SASSEN, *Studenten van de Illustre School te 's-Hertogenbosch 1636-1810* (Mededelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, afd. Letterkunde, Nieuwe Reeks, XXXIII, ii; Amsterdam-Londen: N.V. Noord-Hollandse Uitgevers Maatschappij, 1970, 98 blz. f 12,50).

Dit werk is de voltooiing van de trilogie van Prof. Sassen over de Illustre School te 's-Hertogenbosch. In 1963 verscheen zijn mededeling over *Het wijsgerig onderwijs aan de Illustre School te 's-Hertogenbosch* in dezelfde reeks van de Academie; in 1969 publiceerde hij de 'Levensberichten van de hoogleraren der Illustre School te 's-Hertogenbosch' in de

RECENSIES

bundel *Varia Historica Brabantica*, III. De reconstructie van het Bossche *album studiosorum* is voor de auteur een moeilijk werk geweest: er is geen *album studiosorum* meer bewaard, daarom moest worden geput uit allerhande archivalia, gedrukte disputaties en proefschriften en diverse historische en literaire publikaties; en nog is het niet mogelijk geweest een volledig album te reconstrueren. De Bossche Illustre School, die aanvankelijk de bestemming kreeg een opleidingsschool te zijn van bedienaren van de Hervormde Kerk, heeft in de loop van haar 175-jarig bestaan slechts weinig studenten gehad, volgens het getuigenis van tijdgenoten uit de zeventiende en achttiende eeuw; in het 'bloeiende' jaar 1745 waren er 17 studenten, maar in 1757 geen enkele. Prof. Sassen is er uiteindelijk in geslaagd 78 namen te achterhalen, van ieder student geeft hij een levensbericht, deelt hij de geschriften mee en verwijst hij naar de betreffende literatuur.

Duidelijk blijkt het regionale karakter van de School uit de nog bekende inschrijvingen; vele studenten zijn uit de Meierij, zonen van predikanten, kosters-schoolmeesters e.d., bepaalde studenten gaan verder ter studie naar een van de Hogescholen; de meesten komen terecht in een van de pastorieën van Noord-Brabant; enkelen worden later zelf professor te 's-Hertogenbosch of elders. Een zekere familiale verbondenheid met de School blijkt uit het feit dat, onder deze studenten, verschillende gezinnen voorkomen: de drie Bowiers, de twee broers Jellico, de twee Kloek's en de twee broers Sohnius, allen in de achttiende eeuw; verder ook vader en zoon Buschman en Martinet. Enkele studenten die meer bekendheid hebben verworven zijn: Johan de Bruyn, professor geworden te Utrecht, Antoon Driessen, professor te Groningen, de Leidse wiskunde-professor W. J. 's-Gravesande: de publicist Johan Carel Palier (+1781); de advocaat Jan Hendrik Sassen (+1830), die politiek bedrijvig was en in 1815 lid werd van de Provinciale Staten van Noord-Brabant; Johan van Heurn (+1815), Daniël Noortbergh (+1783), Florentius Schuyt (+1669) en Cornelis de Wit (+1771), die allen als hoogleraar werden verbonden aan de Bossche Illustre School; tenslotte F. A. van der Kemp (+1829), die in 1788 als predikant naar Noord-Amerika trok. Voor deze belangrijke bijdrage tot de cultuurgeschiedenis van Nederland, en speciaal van Noord-Brabant, kan men Prof. Sassen alleen maar zeer dankbaar zijn.

M. A. NAUWELAERTS

J. RÖMELINGH, *De diplomatieke betrekkingen van de Republiek met Denemarken en Zweden, 1660-1675* (Amsterdam: Jacob van Campen N.V., 1970, 224 blz.).

Het is een verheugend feit dat Römelingh voor zijn dissertatie het oog heeft laten vallen op de diplomatieke betrekkingen tussen de Republiek en de beide Scandinavische staten in de periode 1660-1675. Het is bepaald geen eenvoudige materie en maar al te vaak werden in de Nederlandse geschiedschrijving de relaties tussen beide staten en de Republiek met enkele vage, algemene opmerkingen afgedaan. Dit proefschrift sluit wat de gekozen periode betreft, goed aan bij het werk van W. F. Noordam, *De Republiek en de Noordse oorlog, 1655-1660* (Utrecht, 1940).

Met waardering mag vermeld worden dat Römelingh in zijn ongetwijfeld tijdrovend archiefonderzoek ook Deense en Zweedse bronnen en literatuur heeft betrokken. De grote verdienste van zijn werk is dat het veel informatie verschaft over allerlei kwesties en kwetstietjes die in meerdere of mindere mate van invloed zijn geweest op de diplomatieke betrekkingen tussen de Staten-Generaal enerzijds en Denemarken en Zweden anderzijds. Wie daarin geïnteresseerd is, zal deze dissertatie niet tevergeefs raadplegen. De specialist